

Національний університет «Одеська юридична академія»

Робоча група з питань розвитку кримінального права
Комісії по правовій реформі при Президентові України

Робоча група з питань кримінального та кримінального процесуального права
Науково-консультативної ради при Голові Верховної ради України

Південний регіональний центр Національної академії правових наук України
Кафедра кримінального права НУ «ОЮА»

Одеський місцевий осередок ГО «Всеукраїнська асоціація кримінального права»

Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції,

*присвяченої 25-річчю утворення
Національного університету
«Одеська юридична академія»*

**м. Одеса
9 грудня 2022 р.**

«Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану». Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія». Одеса, 9 грудня 2022 року. Укладачі: Є.Л. Стрельцов, В.П. Кедик. Відп. редактор Є.Л. Стрельцов. Одеса: ПРЦ НАПрН України, НУ «ОЮА», 09.12.2022. – 214 с.

У збірнику представлені тези доповідей та повідомлень, які були оприлюднені на міжнародній науково-практичній конференції «Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану», присвяченій 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія», яка відбулась 9 грудня 2022 року на базі Південного регіонального центру Національної академії правових наук України та кафедри кримінального права Національного університету «Одеська юридична академія». Збірник розрахований на науково-педагогічних працівників, докторантів та аспірантів, магістрантів та студентів, практичних працівників, всіх, кого цікавлять сучасні проблеми кримінального права.

Відповідальний за випуск:
д.ю.н., професор Є.Л. Стрельцов

Тези друкуються в авторській редакції. Відповідальність за зміст поданого матеріалу несуть автори.

<i>Кріпак Н.Г.</i> ПОНЯТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ В ЗАРУБІЖНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ.....	178
<i>Купенко А.І.</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: АНАЛІЗ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ.....	180
<i>Лупу В.С.</i> ТА ФУНКЦІЇ СУЧАСНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА.....	183
<i>Мазур Ю.С.</i> ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ ДО УЧАСТІ У ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ.....	186
<i>Мархайчук Д.М.</i> ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	188
<i>Наливайченко В.О.</i> МАРОДЕРСТВО: ЧИ ВСІ КРИМІНАЛЬНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ, СКОЄНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ, Є МАРОДЕРСТВОМ?	191
<i>Рачок А.І.</i> ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ У СЕРЕДНЬОВІЧЧІ.....	193
<i>Саїк О.Б.</i> ВОЄННИЙ СТАН ЯК ОБСТАВИНА, ЯКА ВПЛИВАЄ НА КВАЛІФІКАЦІЮ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	195
<i>Стащук А.Ю.</i> КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ.....	197
<i>Тарасенко М.Л.</i> ОСОБЛИВОСТІ КІБЕРЗЛОЧИНІВ.....	200
<i>Філімончук М.О.</i> КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВОПОРУШЕННЯ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ: ПОНЯТТЯ, ОЗНАКИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ.....	203
<i>Штанько Ю.А.</i> ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	206
<i>Ядаменко О.О.</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА МАРОДЕРСТВО ТА ІНШІ ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ДІЇ НАДЗВИЧАЙНОГО АБО ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД.....	208
<i>Язаджи В.С.</i> ПРОГАЛИНИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ НОРМ У СФЕРІ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОГО РУХУ.....	210
Streltsov Yevgen. CRIMINAL LAW IN THE CONDITIONS OF THE EMERGENCY (CONFERENCE PRESENTATION)	212

*Мархайчук Д.М.,
студентка 2 курсу магістратури
Факультету адвокатури та
антикорупційної діяльності
Національний університет
«Одеська юридична академія»,*

ПРАВОВА КВАЛІФІКАЦІЯ КОЛАБОРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

15 березня 2022 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність» № 2108-IX від 03.03.2022 р., яким включено до Кримінального кодексу України нову статтю 111-1 «Колабораційна діяльність», що охоплює значну кількість складів кримінальних правопорушень щодо співпраці з державою-агресором [1].

Колабораціонізм (від фр. Collaboration – «співробітництво») – це співпраця населення або громадян держави з ворогом в інтересах ворога-загарбника на шкоду самій державі чи її союзників і участь у переслідуванні патріотів країни, громадянином якої є колаборант [4].

Об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК, є основи національної безпеки України (Розділ 1 КК). Додатковим об'єктом є життя і здоров'я людей та право власності (за ч.8 ст.111-1 КК).

Об'єктивна сторона складів кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК містить широкий перелік діянь, залежно від частини статті:

1) дії у вигляді публічного заперечення здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України, або публічні заклики до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, до невизнання поширення державного суверенітету України на тимчасово окуповані території України (ч.1 ст. 111-1 КК);

Пунктом 1 Примітки до ст. 111-1 КК визначено, що публічним вважається поширення закликів або висловлення заперечення до невизначеного кола осіб, зокрема у мережі Інтернет або за допомогою засобів масової інформації.

2) діяння у вигляді добровільного заняття посади, не пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у будь-яких незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у т.ч. в окупаційній адміністрації держави-агресора (ч.2 ст. 111-1 КК);

3) дії у вигляді пропаганди в закладах освіти незалежно від типів та форм власності з особливою метою та дії, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора (ч.3 ст. 111-1 КК);

4) дії у вигляді передачі матеріальних ресурсів незаконним збройним чи воєнізованим формуванням, створеним на тимчасово окупованій території та (або) збройним чи воєнізованим формуванням держави-агресора (ч.4 ст. 111-1 КК);

5) дії з провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у т. ч. з окупаційною адміністрацією держави-агресора (Наприклад: постачання товару, виконання робіт, надання послуг таким окупаційній адміністрації або державі-агресору) (ч.4 ст. 111-1 КК);

6) дії щодо добровільного зайняття громадянином України (керівної) посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора (ч.5 ст. 111-1 КК);

- 7) дії щодо добровільного обрання до таких незаконних органів(ч.5 ст. 111-1 КК);
- 8) дії у формі участі в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території (ч.5 ст. 111-1 КК);
- 9) дії у вигляді публічних закликів до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів (може бути вчинено й поза межами тимчасово окупованої території) (ч.5 ст. 111-1 КК);
- 10) дії з організація та проведення заходів політичного характеру (здійснені в співпраці з державою-агресором та/або її окупаційною адміністрацією, спрямовані на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України) (ч.6 ст. 111-1 КК);
- 11) активна участь у таких заходах (ч.6 ст. 111-1 КК)
- 12) здійснення інформаційної діяльності в співпраці з державою-агресором (ч.6 ст. 111-1 КК);
- 13) добровільне зайняття посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території (ч.7 ст. 111-1 КК);
- 14) добровільна участь в незаконних збройних чи воєнізованих формуваннях, створених на тимчасово окупованій території або в збройних формуваннях держави-агресора (ч.7 ст. 111-1 КК);

15) надання таким незаконним формуванням допомоги у веденні бойових дій проти Збройних Сил України та інших військових формувань, утворених відповідно до законів України, добровольчих формувань, що були утворені або самоорганізовувалися для захисту незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України (ч.7 ст. 111-1 КК);

Щодо суб'єкта кримінального правопорушення, то у різних складах правопорушень, законодавець по-різному врегульовує цю ознаку. У більшості диспозицій суб'єктом може бути лише громадянин України (ч. 1,2,3,5,7 ст. 111-1 КК).

Важливо, що суб'єкт злочину за ч.4 і ч.6 ст. 111-1 КК – не обов'язково громадянин України, але необхідно звернути увагу на те, що господарську діяльність за ч. 4 ст. 111-1 КК здійснює суб'єкт господарювання.

На думку Кравчука О.О. та Бондаренко М.С., з самого поняття колабораційної діяльності випливає, що суб'єкт всіх правопорушень повинен відповідати такій характеристиці як належність до місцевого населення або наявність інших сталих зв'язків із відповідною окупованою територією (місце проживання, місце реєстрації, місце ведення господарської або іншої діяльності) [5, с.199].

Суб'єктивна сторона кримінальних правопорушень характеризується прямим або непрямым умислом. У ряді складів кримінальних правопорушень важливе значення має добровільність (за ч. 2, 5, 7 ст. 111-1 КК) та мета, наприклад сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утворенню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, підтримки держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань (за ч. 3, 6 ст. 111-1 КК).

Державою-агресором вважається Російська Федерація згідно з Указом Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 [2].

Відповідно до п.7. ч.1. ст. 1-1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (редакція від 07.05.2022 р.) тимчасово окупована територія - це частини території України, в межах яких збройні формування Російської Федерації та окупаційна адміністрація Російської Федерації встановили та здійснюють фактичний контроль або в межах яких збройні формування Російської Федерації встановили та здійснюють загальний контроль з метою встановлення окупаційної адміністрації Російської Федерації [3].

Кримінальне правопорушення за ч.1 ст. 111-1 КК належить до проступків, за ч. 3 і 4 ст. 111-1 КК є нетяжким злочином, за ч. 5 ст. 111-1 КК – тяжким злочином, за ч.6 і 7 ст. 111-1 КК є особливо тяжким злочином [4, с. 199 - 200].

Склади кримінальних правопорушень, передбачених ч.1-7 ст. 111-1 КК є формальними.

Частина 8 ст. 111-1 КК передбачає кваліфікуючу ознаку - вчинення особами, зазначеними у частинах 5 - 7 цієї статті дій або прийняття рішень, що призвели до загибелі людей або настання інших тяжких наслідків. На думку правознавців, законодавець мав на меті передбачити в ч.8 ст. 111-1 КК кваліфікований склад для злочинів, передбачених ч. 5–7 цієї статті. Однак в тексті цієї частини міститься послався не на діяння, передбачені ч. 5–7 цієї статті, а на осіб, зазначених у них. При цьому за санкцією ч. 8 передбачено найсуворіше покарання у вигляді довічного позбавлення волі [5, с. 199 - 200].

Таким чином, встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність, яке зумовлене військовою агресією, має вагомe значення для охорони та захисту незалежності, суверенітету, територіальної цілісності України. Разом з тим, ця новела кримінального законодавства викликала багато правових питань, вирішення яких є актуальною проблемою науки кримінального права.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність: Закон України від 03.03.2022 р. № 2108-IX // Офіційний вісник України, 2022, № 32, с. 24.
2. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 // Офіційний вісник України, 2022, № 46, с. 16.
3. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закону України від 15.04.2014 р. № 1207-VII // Відомості Верховної Ради України, 2014, № 26, с. 2172.
4. Албул С. В. Колабораційна діяльність: питання визначення та відповідальності. Одеський державний університет внутрішніх справ [Електронний ресурс]. URL: <https://oduvvs.edu.ua/news/колабораційна-діяльність-питання-ви/>.
5. Кравчук О.О., Бондаренко М.С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК / О.О. Кравчук, М.С. Бондаренко // Юридичний науковий електронний журнал, 2022, № 3/2022, с. 198-204.